

KOGAION

CERCETĂRI MULTIDISCIPLINARE LA SANCTUARELE
DACICE DIN MUNȚII ORĂȘTIEI

TIMOTEI URSU

KOGAION

**CERCETĂRI MULTIDISCIPLINARE LA SANCTUARELE
DACICE DIN MUNȚII ORĂȘTIEI**

(A DOUA EDIȚIE, REVĂZUTĂ ȘI COMPLETATĂ)

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2017

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Numeroase imagini și în totalitate spectrografiile URTIM din acest volum beneficiază de contribuția primară a fondurilor GOOGLE EARTH, companie cu care autorul deține un contract de utilizare a imaginilor în scopul cercetării și etalării științifice precum și celor destinate învățământului.

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

URSU, TIMOTEI

Kogaion : cercetări multidisciplinare la sanctuarele dacice din Munții

Orăștiei / Timotei Ursu. - Ed. a 2-a, rev. și compl. - București : Editura

Universitară, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-28-0582-1

94

902

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062805821

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2017

Editura Universitară

Editor: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE

comenzi@editurauniversitara.ro

O.P. 15, C.P. 35, București

www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

1.0	Despre ediția anterioară (2010) a volumului Kogaion	9
-----	---	---

PARTEA ÎNTÂI. PREMISE

1.1	Geții „Hiperboreeni”	12
1.2	Unde era și ce era „Kogaionul”?	21
1.3	O paranteză absolut necesară	35
1.4	Un posibil model antic?	39
1.5	Contextul Științific antic și sacerdoții Kogaionului	39
	NOTE BIBLIOGRAFICE 1.1 - 1.5	42
2.1	Antecedente multidisciplinare	44
	NOTE BIBLIOGRAFICE 2.1	58
3.1	„Inima Kogaionului”. Complexul de la Dealul Grădiștii	60
3.2	Kogaionul la... Dealul Grădiștii ?!	77
	Note bibliografice 3.1 - 3.2	81
4.1	Ipoteze lingvistice privind denumirea „Kogaionon”	83
	Note bibliografice 4.1	89

PARTEA A DOUA. IDENTIFICARE

5.1	Complexul sacerdotal de la Dealul Grădiștii	90
5.2	Sanctuarele teraselor X și XI. Zidul de susținere din Estul Incintei Sacre	94
5.3	Sanctuarul S-60 de pe Terasa X	96
5.4	Sanctuarul S-68	101
5.5	Sanctuarul S-18	102
5.6	Sanctuarele S-Descompletat și S-16	103
	Sanctuarele rotunde	105
5.7	S-MSR (Marele Sanctuar Rotund)	108
5-8	S-SA (Soarele de Andezit)	113
5-9	S-mSR (Micul Sanctuar Rotund)	115
	Note bibliografice 5.1 - 5.9	119

PARTEA A TREIA. ACCESORII

6.1	Cifre și numere, dimensiuni, mulțimi și moduli	120
6.2	Mulțimi luate în calcul	127
6.3	Modulul de lungime „Y” (Yon). Propunere.	134
	NOTE BIBLIOGRAFICE 6.1 -6.3	137
7.1	Un număr special, „17”	138
7.2	„Procedeul URTIM”	146
	Note bibliografice 7.1 - 7.2	151

PARTEA A PATRA. REFERINȚE

8.1 Raporturi numerice în MSR (Marele Sanctuar Rotund)	153
8.2 Cercurile „mandala”	162
8.3 Mulțimea „104...”	166
8.4 Cine este...„1.02”?!	169
8.5 Cum notau (probabil!) dacii, numerele	170
8.6 Numere-constante la Kogaion	171
8.7 Detectarea lui „ $\Pi=3.1416$ ”	175
8.8 Cine este „1.734”?!	178
Note bibliografice 8.1 - 8.8	179

PARTEA A CINCEA. ANALIZE

9.1 Tentative de interpretare a mulțimilor din MSR	181
9.2 Aventura Cercului C și a Absidei	195
9.3 Absida	204
Note bibliografice 9.1 – 9.3	210
10.1 Un posibil „an dacic”?!	211
Note bibliografice 10.1	217

PARTEA A ȘASEA. SURPRINZĂTORUL GODEANU

11.1 Muntele Godeanu	218
11.2 Raportări geodezice	222
11.3 „Meridianul G” și „Circumferința K”	232
Note bibliografice 11.1 - 11.3	238

PARTEA A ȘAPTEA. DIREȚIONALII

12.1 Orientări, orizont și aliniamente orientative	240
12.2 Godeanu = „Observatorul”?!	246
12.3 „Pietrele” de pe Godeanu	256
Note bibliografice 12.1 - 12.3	263
13.1 Aliniamente și direcționali	265
13.2 „Razele” Soarelui de Andezit	269
13.3 „Razele-direcțional” de pe Godeanu	272
13.4 În loc de încheiere	291
Note bibliografice 13.1 - 13.4	292

PARTEA A OPTA. ANEXE

14.1 „Argumentarea”. Document al Academiei O.S.R.	294
Planșe.....	313

Distinsului Om de știință și cultură, General(r) Prof. dr. VASILE CÂNDEA, Președintele de Onoare al Academiei Oamenilor de Știință din România, prieten nedezmățat al cercetării noastre.

MOTTO:

„Orizontul istoric al Omului se amplifică pe măsura înregistrării de date istorice noi și, în aceeași măsură, concluziile care erau valabile pentru premergători prezintă caracter și aspecte nesatisfăcătoare pentru urmași, impunând cercetătorilor de meserie o cumpănire nouă a cunoștințelor, cu toată obiectivitatea prescrisă de istoriografie. Mai totdeauna un astfel de proces de revizuire a celor stabilite de înaintași demonstrează că, în raport cu stadiul istoric prezent, multe din cele scrise altădată trebuie eliminate deoarece suferă de erorile inerente unei cunoașteri limitate a faptelor istorice. De foarte multe ori astfel de erori afectează nu numai interpretarea faptelor istorice, ci însăși concepția fundamentală care stă la baza acestor interpretări. Erorile în chestiune, explicabile după cum am arătat, devin factori gravi, elemente de falsificare conștientă a realității istorice, din momentul în care cercetătorii – posteriori celui care le-a stabilit potrivit orizontului său limitat de cunoaștere istorică - caută să le impună drept adevăr inamovibil, în ciuda evidențelor mai noi!”

I.D. Coterlan, DACOROMANIA GERMANICA, 1935
(Volum reeditat, Madrid, 1960, pg. 109)

01.1 DESPRE VOLUMUL „KOGAION...”, ediția 2010 (în loc de „INTRODUCERE”....)

Dr. Dumitru Radu POPA
(New York University, USA):

„(..) Atunci când vine vorba despre reconstituirea universului spiritual al geto-dacilor, multe din aspectele acestuia rămân de domeniul ipoteticului. Dar există ipoteze și ipoteze, unele pur imaginare; altele, cum demonstrează prin varii discipline, documente și mijloace de cercetare lucrarea lui Timotei Ursu, demne de toată atenția noastră. În sprijinul aserțiunilor sale, Timotei Ursu concertează o varietate de mijloace, de la cercetarea științifică de teren la aceea abstractă și matematică, de la studiul istoriei la întâmplări din contemporaneitate. Unele dintre ele depășesc de departe competența cititorului obișnuit care se întâmplă să fiu, dar sunt absolut sigur că vor stârni interesul cel mai atent al specialiștilor în numerologie, teoria mulțimilor, geodezie, geometrie și trigonometrie. Ilustrația din interiorul volumului și planșele de la sfârșitul lui sunt de asemenea impresionante. În tot, o lucrare deosebit de solidă, scrisă cu spirit analitic, dovedind o imensă acoperire multidisciplinară și, mai presus de toate, o netăgăduită, o copleșitoare pasiune.”

Dr. Adrian Sangeorzan
New York, scriitor:

„Timotei Ursu este autorul unei lucrări multidisciplinare originale născută după trei decenii de studii comparative dedicate Spațiului Danubian și istoriei Geților și Dacilor. Volumul Kogaion este o contribuție importantă pentru istoriografia și cultura română, o viziune proaspătă și îndrăzneță bazată pe o bibliografie extinsă, pe îndelungate cercetări, măsurători, comparații, observații și ipoteze ale autorului, cercetător care s-a dedicat cu pasiune și responsabilitate unei cauze de mare relevanță pentru Istoria României. Lucrarea sa trebuie cunoscută și încurajată în medii specializate, fiind un instrument extrem de util de lucru, de cercetare, meditație și... perspectivă”...

Prof. Dr. Constantin Virgil Negoită,
Professor of Computer Science
HUNTER COLLEGE, NY:

„În 1972, atunci când am lucrat la centrul de calcul Atlas de lângă Oxford, în Anglia, am avut ocazia să vizitez sanctuarul Stonehenge care mi-a fost prezentat ca un calculator astronomic antic. Îmi aduc aminte că, atunci, m-am întrebat dacă monumentele de pe Dealul Grădiștei, din România, nu au aceeași semnificație? În 1976, când am vizitat monumentele dacice, mi-am pus din nou a ceastă întrebare. Răspunsul l-am primit abia în 2011, când am citit cartea lui Timotei Ursu. Clară, bine scrisă, ea prezintă argumente convingătoare în sprijinul unor ipoteze credibile, care susțin afirmațiile lui Jordanes despre o elită a sacerdoșilor dacilor, astronomi constituiți într-una din cele mai avansate „Academii” spontane ale timpului. Autorul știe tot ce s-a scris până la el și a participat personal la măsurători de teren, ca organizator al unei echipe de studiu pluridisciplinar, și imaginador al unui sistem numeric dedus din realitățile sanctuarelor. Seriozitatea acestui studiu este impresionantă, dând o nouă lumină cercetărilor arheologice din trecut și din viitor. Rezultatele studiului conduc la o revizuire a concluziilor mai vechi privind capitala și nivelul cultural al Daciei. În felul acesta, cartea lui

Timotei Ursu devine document principal pentru orice istoric interesat, cu valoare de referință pentru orice studiu care urmează.”

Prof. dr. Theodor Damian
*Președinte al Filialei USA
a Academiei Oamenilor
de Știință din România:*

„...Timotei Ursu este un profesionist cu adevărat îndrăgostit de istoria românilor. Pasiunea lui s-a concretizat acum în această valoroasă lucrare (**„Kogaion. Cercetări Multidisciplinare la Sanctuarele Dacice din Munții Orăștiei”**, 2010) unde își expune cercetarea minuțioasă, rod al multor ani, atât în dorința de a-și împărtăși ideile și cunoștințele, cât și în aceea de validare a unor ipoteze inedite. Extrem de bogată în informații, foarte multe din ele tehnice, rezervate specialiștilor, lucrarea interpelează și provoacă totodată la dialog. Pe lângă demonstrata acribie a autorului în culegerea și redactarea datelor, el vine cu originale interpretări ce țin atât de cercetarea pur istorică, dar și de cea interdisciplinară; de aceea dialogul pe care volumul îl propune este pe cât de vast, pe atât de captivant. În acest sens Timotei Ursu își face poziția foarte clară încă de la început. El specifică faptul că lucrarea sa în niciun caz nu se vrea un fel de *Roma locuta causa finita*, ci dimpotrivă este un mănunchi de rezultate și ipoteze, menite să avanseze pe de o parte studiul în acest domeniu de specialitate, iar pe de altă parte modul cum percepem și gândim propria noastră istorie. Autorul își îndeplinește aceste intenții cu remarcabil succes”.

M.N. Rusu
critic literar
(New York, 15 Octombrie 2011):

*Așa cum am afirmat și am demonstrat în Februarie, cu prilejul lansării cărții KOGAION la New York, volumul tratează marile noastre monumente istorice la dimensiunea lor legitimă, nu la cea minimalizată în cărțile actuale de școală sau la cea fărâmițată - până la pierderea identității - în sertarele institutelor de arheologie. Pluralitatea unghiurilor de abordare a temei în lucrarea lui Timotei Ursu este monumentală în gândire și profund analitică în planul științific. Limbajul accesibil - dar de bună, de autentică factură literară - transformă imensa bibliografie a temei într-o nouă și contrasă bibliotecă, de nivel universal și universalist. Intr-un cuvânt, consider că volumul este o capodoperă de arguție și un model de viziune istoriografică innoitoare. „**KOGAION. Cercetări multidisciplinare**” este foarte ampla cercetare care se impune a fi studiată de oamenii de specialitate, cu atât mai mult cu cât ea deschide direcții noi de cercetare privind explorarea satelitară a siturilor de interes arheologic, propunerea matematică a datelor numerice relevate în sanctuarele dacice, reconsiderarea aprecierilor istoricilor privind cunoștințele astronomice, geodezice, conexiunile culturale și științifice ale „hyperboreilor” europeni și ai urmașilor acelorora. Această complexă carte (pe care publicul larg a amendat-o prin... rapida dispariție a primei ediții în doar trei luni din toate librăriile românești, deși editura nu a întreprins nici un efort de popularizare!), este - asemenea „**DACIEI PREISTORICE**” a lui Nicolae Densușianu sau „**GETICEI**” a lui Vasile Pârvan - o veritabilă piatră de hotar în domeniul istoriografiei românești, invitând și obligând din acest moment, amplificarea cercetării istorice la ambitusul pluridisciplinarității.*

Dan Mocănescu
Scriitor, cineast.
(București, Ianuarie 2012)

(...) Excepțional este un astfel de volum, cu o densitate puțin obișnuită configurată mai ales prin certitudinea cu care autorul utilizează mijloace plurivalente, calificate însă, de cele mai multe ori, cu instrumentele științelor exacte. Descoperirea este dimensiunea axiologică a cărții. Această atenție, această aplecare grijulie și sistematică mai ales asupra interpretărilor arheologice (marcate, în timp, de cele mai multe ori de formalism sau chiar suficiență), îi este rezervată principala revelație a cărții: Dealul Grădiștii nu putea fi și nu a fost „Sarmisegetusa” cunoscută ca sediul politic și administrativ, „capitala Daciei”. Capitala rămâne cetatea remodelată, asediată, cucerită și numită ulterior de romani, „Ulpia Traiana..”, iar aceea dănuie la locul ei, pe

drumul dinspre Hațeg la Caransebeș. Complexul de la Dealul Grădiștii se configurează, în schimb, pe măsura dezvoltării sale, drept un *hieropolis*, o academie culturală a sacerdoților daci, un monument al gândirii și credințelor antichității daco-getice demn de ori care dintre marile expresii ale civilizației străvechi a lumii..

Matematica și trigonometria se dezvoltă - în deslușirea autorului - ca instrumente uzuale ale clerului strămoșilor unui popor considerat (din nefericire de înșiși unii arheologi români) drept unul barbar, neinstruit și ignorant..

Odată stabiliți parametrii aprecierilor în gama multidisciplinară a abordărilor, Timotei Ursu situează, ca principal instrument de cercetare și verificare, un procedeu propriu de analiză din satelit a imaginilor obținute, în mai multe game de frecvență. Procedeu „*URTIM*”, brevetat de el, dezvoltă și confirmă cu acuratețe majoritatea ipotezelor de lucru, deschizând cercetătorilor un front larg și nebănuit!.. Preocuparea pentru astroarheologie, determinantă în studiul marilor construcții similare ale antichității, îl conduce atât spre vârful apropiat al muntelui Godeanu ca „observator”, cât și către rosturile „Soarelui de Andezit” din incinta sacră. Configurațiile descifrate astfel conduc implicit la detectarea cu mare probabilitate a duratei anului astronomic văzut din unghiul sacerdoților daci, a dimensiunilor terestre, a configurației celeste sau a ciclurilor lunare, rolul sanctuarelor fiind în cea mai mare parte elucidat. Implicită devine concluzia practicării de către sacerdoții daci a unor cunoștințe de matematică și geodezie la cel mai înalt nivel apreciat al vremii, analogiile cu vechiul Egipt sau exponenții școlii siracuzane rezultând de la sine.

Timotei Ursu ne vorbește din interiorul fenomenelor sesizate, ne dezvoltă un apanaj inițial implicit, ne captivează cu mărturiile sale. Nici o pagină nu lasă impresia unui „turist cultural”, ci a unui profesionist perfect documentat și comunicativ. Ridică întrebări, ne împărtășește dileme, invită la cercetare și meditație. Autorul reușește să ne descopere cunoștințele științifice cu argumentele demonstrației verificabile și încredințările culturale cu argumentele științei contemporane.

„*Kogaion. Cercetări multidisciplinare la sanctuarele dacice din în Munții Orăștiei*” (după volumul anterior al lui Timotei Ursu, „*Pledoarii Pro-Dacice*”) este o raritate printre cărțile actuale și unică printre studiile relevante ale trecutului îndepărtat.”

*
* *
*

Timotei Ursu deține dublă cetățenie (americană și română) și – în paralel cu vizitele profesionale periodice în România - este rezident în Florida (USA), putând fi contactat pe e-mail la adresa timursfl@yahoo.com sau poștal, la prof. TIMOTEI URSU, 3150 CAMBRIDGE G, Deerfield Beach, FLORIDA 33442, USA.

P A R T E A Î N T Â I: PREMISE

1.1 GEȚII „HYPERBOREENI”...

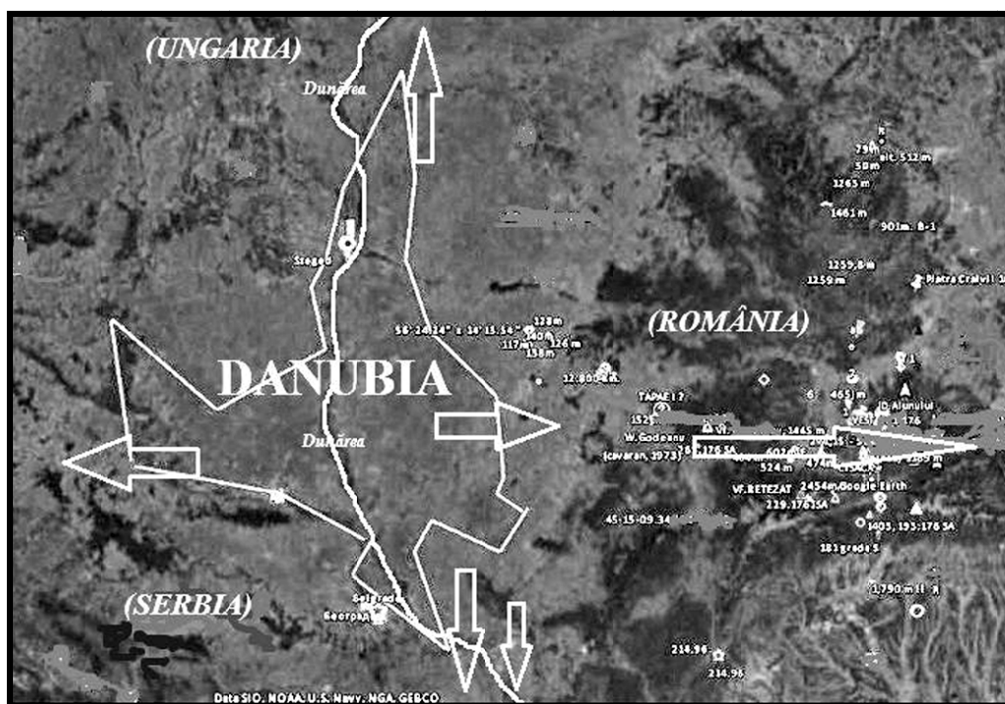
Sursele documentare sunt exagerat de sfioase cu privire la lumea geto-dacilor. Și nu ne referim la comentariile medievale, ulterioare, ci la izvoarele contemporane perioadei de afirmare a acestei lumi pe plan continental. Apoi, în istoriografia clasică a secolelor XIX și XX s-a operat o raportare a istoriei danubiene numai la cea a lumii greco-romane, o lume deja desprinsă din mit, mășăluitoare **cu documente** în istorie: adică începând de prin secolele VII- VI BC. Din fericire, mai ales de la sfârșitul ultimului secol și până azi, au apărut o serie de coroborări istoriografice, arheologice și de cercetare multidisciplinară, studii care aruncă asupra subiectului o lumină mult mai elocventă decât numărul redus de surse antice coerente.

Astăzi este evident că din Pannonia și până pe țărmurile Mării Negre se întinde o zonă pe care un important grup de cercetători o socotește, pe plan internațional și tot mai frecvent, adevăratul leagăn al Proto-Indoeuropenilor¹. A locuit acolo și a prosperat cu o progresivă densitate o populație neolitică și post-neolitică autohtonă. O mai veche concepție, larg răspândită în perioada interbelică, făcea o evidentă confuzie vizând „originea indoeuropenilor”, punând-o pe seama unei străvechi și lente (și doar presupusă potetic!) migrație umană în perioada interglaciară, venind dinspre...Orientul Apropiat! Dar proto-indoeuropenii s-au format treptat și cu evidență local, din pâlcurile de neandertalezi ai Europei, după ce ultima glaciațiune (12.000-10.000 BC) a încetat. Coagularea lor are loc în neolitic, aproximativ între milenii VII-IV BC. Este momentul când Centrul și Sudul european dobândesc un climat mai cald, propice existenței triburilor neolitice².

Grupul social la care ne referim, încă nediferențiat gentilic, a crescut inițial, credem, pe cursul mijlociu al Dunării (Pannonia) și treptat pe cursul inferior al acesteia, evoluând de la faza primitivă a vânatului, pescuitului și a culegerii de fructe și vegetale (caracteristică triburilor Europei mezolitice) la un nivel structural superior datorat descoperirii agriculturii și creșterii vitelor. Era, așadar, un nou „tip de economie” facilitat local de oferta naturală a unor terenuri extrem de roditoare ca urmare a periodicelor inundații și periodice retrageri ale apelor marelui fluviu Istru-Danubiu (Dunărea) și ale principalilor afluenți: Morava, Tisa, Mureșul, Sava, Drava, Oltul, Siretul și Prutul. (O dezvoltare culturală similară, autohtonă, datorată descoperirii agriculturii ca urmare a solului ofertant, a avut loc de fapt, pe cursul mai tuturor marilor fluvii ale lumii!...) ³

Credem că „zona-nucleu danubiană” era cea situată geografic în Sud-Estul actualei Ungarii în Nordul actualei Sârbii și în Vestul actualei României, oferta naturală cuprinzând nu numai dărnicia Dunării dar și excepționala protecție naturală prin veritabila barieră circulară formată de Munții Carpați la Est și la Nord, Munții Tatra la Nord-Vest, Munții Alpi la Vest, Dinaricii, Dolomiții la Sud-Vest și Balcanii la Sud. Această veritabilă coroană montană înconjurătoare a constituit cu certitudine un scut eficient împotriva unor mari migrații ostile care ar fi venit din afară; dar a fost, mai ales, un scut natural de protecție cvasi-permanentă împotriva vânturilor și precipitațiilor continentale în condițiile meteorologice încă aspre ale post-glaciațiunii, asigurând zonei danubiene preneolitice un micro-climat favorabil (în jumătatea ei Sudică chiar de acuzată influență mediteraneană). Se presupune că nucleul social danubian – (un amplu trib sau o uniune de câteva triburi trăind în aceleași condiții de

mediu) - s-a dezvoltat accelerat înspre a se constitui etnie sedentară, un **neam-mată agrar și pastoral**. Folosim termenul „accelerat” raportându-l, firește, la scala multimilenară a devenirii istorice. Acest nucleu a avansat mai rapid decât triburile de culegători și vânători din zonele europene înconjurătoare, tocmai datorită ofertei naturale particulare care „l-a împins” la sedentarizare: „De la magia vânătorii se trece treptat la aceea a recoltatului, la un cult al casei, al cultivării pământului. (...) Trecut în stadiul de cultivator, individul începe să fie legat de un pământ bun de cultivat, de recolta care trebuie adunată, păstrată, ca să-i asigure existența nu numai pentru o singură masă ci pentru un întreg sezon. Nici animalele, odată îmblânzite, nu mai pot fi abandonate. Locul bun de pescuit nu poate fi nici el abandonat. Pentru organizarea și reușita muncii omul trebuie să găsească un loc în cadrul naturii și acesta este casa, locuința, locul unde se adăpostește nu numai pe el dar și producția, uneltele, armele, obiectele de cult și artă, chiar mormintele străbunilor...” – astfel definește evoluția spre sedentarizare pe Dunăre regretatul arheolog dr. Vasile Boroneanț, descoperitor al multor relicve neolitice și post-neolitice în generoasa porțiune de Sud-Est a acestui Centru Danubian⁴.

„Centrul (originar?) danubian” (URTIM, 2004)

Nu știm cu exactitate în ce măsură descoperirea producerii metalelor - întâi a bronzului și apoi a fierului - este proprie danubienilor sau e numai o dezvoltare locală a unui model din afară; dar, pe de o parte izolarea în mijlocul continentului și posibilitățile încă reduse de deplasare și comunicare la mari distanțe în etajele istorice neolitic și post-neolitic, pe de altă parte bogăția de minereuri specifice tocmai în zonele premontane ale acestui centru, ca să nu mai amintim bogăția urmelor de exploatare minieră la suprafață, a cuptoarelor de topit, a relicvelor din bronz și fier relevate arheologic, înclină balanța înspre ipoteza unei priorități și în acest sens. Epicentrele metalurgice primitive din sudul european sau din Orientul Apropiat, socotite în trecut „surse” sunt, la urma-urmei, înșirate tocmai pe „culoarele” unor valuri europene de migrare centrifugă a ramurilor danubiene; ele ar trebui să fie privite și din această perspectivă⁵.

Judecând după numeroasele arme de bronz și apoi de fier relevate arheologic în bazinul dunărean, acești danubieni dețineau la un moment dat o certă superioritate militară față de etniile mai apropiate sau mai îndepărtate; și poate tocmai asta le-a asigurat – în zona „centrală”, în DANUBIA - o dezvoltare prosperă, impetuoasă, cu un mare grad de coeziune, mai puțin perturbată de conflicte

interne. A fost încă un factor care, probabil, a contribuit la uimitoarea lor explozie socială indoeuropeană. Și, firesc, la succesive stocuri de populație excedentară! Dezvoltarea populației peste limita rezonabilă a rezervei de hrană a trebuit să conducă inerent la emigrarea periodică a câte unui segment tribal, întru căutarea altor terenuri, ca noi destinații de sedentarizare. Aceasta e cea mai probabilă explicație a fenomenului valurilor danubiene care – deloc pașnic! - și-au câștigat „colonii” cu habitat independent, întemeind noi neamuri din Peninsula Iberică și până în inima Asiei.

Migrația danubiană (ipoteza T.Ursu, expusă la al V-lea Congres Internațional de Dacologie, București, 2004)

Centrul danubian „de acasă”, întins în milenii IV-III BC de-a lungul întregului curs mediu (și, curând și pe cel inferior al fluviului), a continuat să prospere, să dezvolte o complexă viață socială. Numai astfel se explică de ce în ultimul mileniu al Vechii Ere (BC) negustorii greci - pricepuți navigatori dar și comercianți de faimă! - au frecventat intensiv malurile Mării Negre și ale Deltei Dunării, urcând firesc și în susul fluviului. Acest comerț cu **danubienii** devine atât de amplu și permanent, încât – încă din secolele al VIII-lea BC (în cazul Histriei, secolul al VII-lea BC) - grecii întemeiază colonii, adică localități stabile, terminale destinate unui schimb masiv și continuu de mărfuri. Or, un astfel de negoț susținut nu se putea opera decât cu un partener numeros și cu real potențial economic, locuind temeinic pe malurile marelui „Okeanos Potamos” - cum era supranumită Dunărea antică.

Cu cine negociau comercianții greci?

În secolul al VI-lea BC logograful Hecateu din Milet menționează că trăiește „pe acolo” (mai exact: către gurile de vărsare ale fluviului Istru) **neamul geților**⁶. Dacă în Eschil⁷, în Hellenicos⁸, apoi în Pindar⁹ și Tucidide¹⁰ se fac aluzii mai mult sau mai puțin semnificative, cel care îi va consacra istoriografic pe geți - în secolul al V-lea BC - este grecul Herodot. Vorbind despre una din ramurile desprinse, probabil, din emigrarea danubiană înspre podișul Iranian, și anume despre masașeții din Estul și Nordul Mării Caspice, el pune pe seama vitejiei acelora tragicul sfârșit al orgoliosului cuceritor persan Cyrus (secolul al VI-lea BC). La rândul său unul din urmașii la tronul Persiei, nu mai puțin faimosul rege Darius, încercând o expansiune pe țărmul stâng al Mării Negre se va ciocni în apropierea Dunării (în actuala Dobrogea!?) de singurul „neam trac” care-i opune rezistență: geții, (în greacă: „GETAIS”). Cu acest prilej istoricul scrie și celebrele pasaje¹¹ despre vitejia și despre credința

în nemurire a geților, „tribul cel mai nordic al tracilor”, ca și despre marele preot al geților ridicat la rangul de zeitate, Zalmoxe (despre care însă vorbește - textual - ca despre un trac: se pare că, în secolul al V-lea BC apartenența geților la etnia tracică era mai evidentă decât la sfârșitul mileniului!?!...).

În anul 1900 istoricul român Nicolae Iorga a publicat un document excepțional: o primă traducere a lui Herodot în limba română, din 1645; un manuscris descoperit de el la mănăstirea Coșula. Din păcate autorul ne rămâne necunoscut; și spun din păcate deoarece întreaga traducere a acestuia este nu numai foarte exactă, dar adorabilă ca limbă veche românească! Tocmai de aceea vom ilustra fragmentul din Herodot cu un fragment din traducerea autorului anonim¹²:

IV. 93 „...Și, de aice, mersă până agiunge la Dunăre, și până agiunge întâi supusă pre Ghetii, cei ce zic că sânt făr' de moarte; pentru că alalți Thrachi s'au dat toți fără de război supt ascultarea lui Darie; iar aceștiia, stând împotriva, căzură la robie, fiind dintru toți Trachii cei mai deștepți și mai viteji”

94 „Și așa socotesc eu să fie fără de moarte, pentru că ei pe cine trimit la Zalmoxis, zicu cum nu moare.”

95 „...Acesta Zalmoxis, după cum zic Grecii de la Marea Niagră, să fie fost Grec, și să fie slujit la Samos, la Pithagora filosoful; mai apoi slobozindu-l filosoful și câștigând și el câte oarece bani, s-au întors acasă-și. Și, fiind Thrachii niște oameni pățiți rău și oarecum prostateci, mergând el acolo și știind obiceiurile grecești și a' prea-ânțălept Pithagora, și așa, au făcut o casă. Și li-au fost zicând într'acest chip: cum nici el, nici prietenii lui, nici cei ce vor naște din ei, nu vor mai muri. Ci vor merge la acel loc unde tot binile îl vor avea. Și, din câte făcea aciasta, făcu o casă supt pământ; și, gătind casa, numai ce peri dintru Thrachi, și șazu acolo în casă trei ani, și ei îl poftea și-l plângea ca pre un mort. Și, al patralia an li s-au arătat, și, așa, au crezut toate câte i-au învățat”.

96 „Iar eu, (Herodot!) nici le cred, nici le voi credi acestea; ce socotesc cum mai vechi să fie cu mult Zalmoxis decât Pithagora...”

O primă observație e că, nu numai în traducerea românească din 1645, ci în mai toate traducerile utilizate astăzi, introducerea geților în Istorie are loc în mod discutabil: ei sunt plasați geografic, pasămite, la Sudul Dunării: „Înainte de a ajunge la Dunăre i-a învins/supus pe Geți, care se cred nemuritori” (Herodot). Din perspectiva obiectivului nostru – explorarea structurii cultural-științifice a geto-dacilor – acest detaliu este important: dacă geții erau situați în secolul V BC doar la Sudul Dunării, a căuta un străvechi loc de cult geto-dacic la Nordul fluviului ar fi un non-sens! Credem însă - și deloc din rațiuni protocroniste! - că lucrurile nu stau așa; și că „Getais ai lui Herodot” locuiau în fapt și la Sud, dar și la Nordul fluviului. Iar în ce privește traducerea tradițională a fragmentului cu pricina, credem că se impune o mai atentă examinare. În acest sens filologia devine, frecvent, parte integrantă a interpretării multidisciplinare în cercetarea istorică. Însuși setul de traducere Perseus acceptă că originalul, în greaca clasică, este: (93... πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἴστρον, πρώτους αἰρῆει Γέτας τοὺς ἀθανάτιζοντας. ... (care poate fi tradus, tot atât de corect, prin: „...înainte de a cuprinde acel Istru, mai întâi i-a înhățat pe (a pus mâna pe) Geți, care se dau (se laudă drept) nemuritori...”

Avem și alte dovezi temeinice, astăzi, să credem că Geții locuiau ambele maluri ale Dunării¹³. Chiar de prin vremea lui Herodot teritoriul de la Nord-Vestul Mării Negre, adică Sudul actualei Basarabii, se numea „Pustiul Getic”. Dincolo de acesta viețuiau triburile scitice, vizate de Darius. Dacă a „cuprinde” Istrul însemna în textul lui Herodot (absolut logic pentru o deplasare militară persană care și-a fixat ca obiectiv izbirea sciților nord-pontici!) ocuparea vadurilor de trecere ale Istrului, securizarea lor împotriva unor atacuri locale și controlul gurilor navigabile ale fluviului, brațe pe care urcau din mare vasele de aprovizionare a armatei, aceasta însemna o formulă strategică temeinică și nu o simplă traversare tactică pe celălalt mal, a armatei persane. Cum înțelegem că geții din porțiunea de vărsare a Dunării (probabil în jurul vadului de la actuala Isaccea?) au opus rezistență militară, evident că Darius era nevoit să-și asigure liniștea traversării și a controlului pe ambele maluri; și, prin urmare, trebuia să neutralizeze potențialii adversari geți atât la Sud cât și la Nord de fluviu: cel puțin în această zonă „dobrogeană” a Dunării! De altfel, în continuarea relatării lui Herodot privind acțiunea lui Darius, istoricul aduce detalii care se constituie drept argumente suplimentare pentru o astfel de interpretare.

Prin urmare, avem prin Herodot o primă nominalizare istoriografică certă a geților. În schimb, oricât am căuta în textul lui Herodot, nu vom afla nici o trimitere la un.. „Munte Sfânt” al neamului de dincolo de Dunăre (subiect al cărții noastre)!

Faptul surprinde, mai ales că autorul pare atât de sensibilizat de caracteristica religioasă a traco-geților încât citează drept excepțională reprezentarea lor despre viață și moarte. Despre un „pantheon getic” Herodot nu vorbește, fie pentru că un astfel de pantheon încă nu exista, fie că nu era cunoscut locul, sediul central de cult al tracilor nordici (al geților). Abia pe vremea lui Alexandru Makedon, un secol mai târziu, Hecateu din Abdera¹⁴ va relata (și asta la granița legendei!) despre un faimos „**templu rotund, închinat lui... Apollo, în Țara Hyperboreilor**”.

...Cine erau „Hyperboreii”?

Traducerea termenului are în vedere numele grecesc al Crivățului, vântul înghețat al iernilor Istrului, care bate sălbatic dinspre „Pustiul Getic” peste delta și bărăganele Dunării și până la poalele Balcanilor, botezat de mediteranieni cu teamă și înfrigurare: „Boreos” (Borea). Examinând determinativul (**hyper** = „dincolo de”) ar rezulta că neamul mai degrabă enigmatic, Hyperboreii, sunt cei... „de dincolo de Istrul-graniță (climatică)”! Adică cei care, la conjuncția celor două ere se vor numi, mai ales... **getais** și **daki!**.. „Părintele Istoriei”, Herodot, le laudă vitejia (cel puțin geților) și credința, dar nu pomenește nimic despre **centrul lor cultural**. În schimb – indicându-i și numele - la „KOGAION” se va referi istoriografic patru secole mai târziu, un contemporan al perioadei de afirmare a daco-geților, și anume unul foarte bine informat: istoricul grec Strabo(n) (**GEOGRAPHIA, VII,3.5**). El reiterează referirea lui Herodot la „daimonul” geților, Zalmoxe (care i-a fascinat, de altfel, și pe Platon, Iosephus Flavius, Flaccus, ca și pe alți comentatori ai acelor secole, demonstrând recunoașterea unei remarcabile continuități culturale a geților). Dar Strabon preferă vizibil să traverseze în perioada contemporană lui, vorbind despre geți și daci la prezent. Fragmentul este referențial pentru această carte și el conține pasaje pe care le credem deosebit de semnificative:

„...Cât despre asta, s-a spus că unul din neamul geților, numit ZAMOLXE (în original: Samolxin), sclav la Pythagora, a învățat cu (de la) acest filozof o anume cunoaștere astronomică, suplimentar la ceea ce a învățat de la Egipteni, printre care a călătorit. S-a întors în propria lui țară și a fost ridicat la înaltă cinstire de către conducători, cât și de popor, grație prezicerilor lui de fenomene astronomice; și în cele din urmă l-a determinat pe rege să-l includă și pe el în guvernare, ca glas prin care vorbește însăși Zeitatea. La început a fost ales preot al divinității, dar apoi a fost apreciat drept zeu (el însuși); și, retras într-un ținut cavernos, într-un un loc inaccesibil, a trăit frugal, rareori comunicând cu altcineva de deasupra decât cu regele și cei ai acestuia. Însuși regele l-a ajutat să procedeze așa văzând că supușii săi sunt mai docili, deoarece (cred că el) își alcătuiește ordinea după sfatul zeilor. Obiceiul acesta continuă și azi; căci acolo mereu e câte cineva care-l ajută pe rege prin sfaturi, iar geții îl denumesc zeu. Și muntele a fost socotit sfânt și slăvit astfel cu numele însuși al Kogaionilor (în original: KOGAIONON= genitiv plural!), același nume cu al pâ râului de alături. Și în vremea în care divinul Cezar se pregătea împotriva întâiului-stătător al geților, Burebista, această demnitate o avea Decaineos”¹⁵.

Din câte știm, aceasta este singura referire textuală, directă și verificabilă la un loc de cult al tracilor nordici. Reconstituirea adevărului posibil revine unei necesare coroborări cu trei alte sugestii istoriografice mai puțin autoritare, dar utile pentru constituirea unei premise: „legenda” invocată (în secolul IV BC) de Hecateu Abderitul, apoi cea transmisă de Claudiu Aelian (secolul II AD); iar la o distanță de încă trei secole, cele descrise în fragmentul clasificat ulterior cu numerotarea 69-71 în „GETICA” lui Jordanes (secolul VI AD).

Relatăm legenda atribuită lui Hecateu prin pana lui Diodor Siculus¹⁷. Potrivit acesteia, „**Templul lui Apollo din Țara Hyperboreenilor**” s-ar afla pe o „**insulă foarte roditoare**” în...“**Okeanos**”! („OKEANOS”, repetăm, fiind denumită și... Dunărea: „**Okeanos Potamos**”...!)

Că „Apollon” (cel atic!) este o transplantare în pantheonul hellenic a unui APLU sau (A)PULU, de sursă tragică (prin intermediul triburilor trace din Anatolia?), este un fapt acceptat de mai toți mitografii. De acolo a „venit”- poate!? - și Muntele Sfânt, Olimpul sacru al grecilor (care își are nu originea ci doar echivalentul în muntele traco-frigian din Anatolia, cu aceeași denumire). Să notăm că

Olimpul Zeilor (a nu se confunda cu localitatea Olympia din vestul Arcadiei, lângă Muntele Parnass, în Peloponez!), este situat în Nord-Estul Tessaliei și anume acolo unde începe tradiționala...zonă traco-macedoneană! De altfel, în imediată apropiere, în peninsula Cicladică, se va constitui îndată după „stingerea făcliilor Kogaionului” - și în contextul special al avansării creștinismului ortodox - marele centru monastic de la „Sfântul Munte Athos”..!

...Apollo - zeu al luminii, al artelor, al divinației și al vindecărilor (atribute foarte... dacice !) își împarte cu deitatea supremă Zeus, la grecii antici, fundamentala caracteristică oraculară. Deși unele pasaje ale mitologiei grecești afirmă că zeul s-ar fi născut în Insula străveche Delos, din Sudul Mării Egee, el este cel puțin după mamă un recunoscut „hyperboreu”! (Să avem în vedere acele contacte prietenești dintre hyperborei și locuitorii din Insula Delos, elogiata de autorii antici, explicabile doar prin deținerea unui „bun comun”¹⁸; (de asemenea, să nu uităm că și alți zei și semizei păstrează în mitologia greacă amprenta probabilei descendente dintr-un posibil paleo-pantheon danubiano-tracic: Artemis, Ares, Nimfa Leto, Pan-Păstorul, Dyonisos, Achile, Orpheu, etc). Străvechea așezare dacică pre-romană Apulunia (lângă Alba Iulia de azi) era vecină-bună cu complexul cultural-științific din Munții Orăștiei; și, semnaland această apropiere, nu facem decât să... împingem jarul la... oala legendei lui Hecateu! Poate așa se explică de ce, în viziunea mitico-legendară grecească, „**Templul lui Apollo**” este situat „în țara Hyperboreilor” !?

Dar legenda pretindea că templul este situat într-o... insulă! Ce ne facem?!

Pornind de la această traducere a textului antic o serie de istoriografi moderni, căutând cu lupa pe hartă o insulă adecvată, au concluzionat că poate fi vorba numai de îndepărtata... Anglie! Nu putem subscrie la acest punct de vedere, pentru că în Preantichitatea în care s-a născut imaginea legendarilor „**hyperborei**”, Insulele Britanice nu erau nici măcar bătute!...

Am putea conchide că legendele trăiesc binișor din fabulație și, prin urmare, din simplă invenție. Dar, poate nu și în acest caz!? Ce ar putea fi „adevărat” în legenda transmisă de Hecateu? E de remarcat că în condițiile climaterice deosebite - de progresivă încălzire, ale mileniilor III-I BC, - datorită unei continue și masive topiri a ghețarilor din Alpi, Carpați, Dolomiți și Balcani - fluviul „Istros” avea un debit mult mai mare și, desigur, o considerabilă lărgime. (Curba de nivel și cotele de altitudine ale solului la Giurgiu și Călărași demonstrează că o creștere a apelor Dunării, astăzi, cu numai cinci metri pe verticală, de n-ar fi temeinicele diguri ale fluviului, ar provoca o inundație pe o lărgime de... peste 18 kilometri. În Antichitate Dunărea nu era mărginită de diguri!). Probabil că tocmai o astfel de mare dimensiune post-neolitică a „lucii de apă”, pe cea mai mare parte a cursului inferior al Dunării, a determinat tradiția mitologică mediteraneană să considere Istrul drept „granița a Nordului” și să-l denumească OKEANOS POTAMOS! (Prin „Okeanos” vechii greci înțelegeau inițial „Uriașul Râu care mărginește Pământul”, termen evoluat apoi la noțiunea de ocean; adică: „o mare foarte întinsă și care desparte continente”). Am putea să traducem „Okeanos Potamos” prin „Fluviul Oceanic” – în accepțiunea de: „uriaș, separator”?! Să notăm o anume similitudine: tot „Okeanos” îi spuneau vechii greco-egipteni... Nilului !).

Pe cursul Dunării patru zone vizate: cea a actualei Insule Mari a Brăilei, cea a Sudului Bărăganului, cea a confluenței Oltului cu Dunărea și cea a Mureșului cu Tisa, prezintă largi spații inundabile; n-ar fi greu de înțeles de ce - dintr-o perspectivă sudică, de dincolo de Balcani - reprezentarea străveche să fi perceput terminația Carpaților Meridionali drept o... „**mare insulă, de dimensiunea... Siciliei, înconjurată de... ape**” cum spune Diodor. (Mai ales că, după unele opinii, tocmai aici se localizează faimoasa hoinăreală întru căutarea Lânei-de-Aur, a unor foarte dragi eroi ai eposului hellenic: Argonauții; și care, dacă au ajuns aici, n-au ajuns - desigur - decât cu propria lor ambarcațiune urcând în sus pe foarte largă Dunăre..!).

Să revenim însă la foarte interesantul text al lui Diodor¹⁹:

„...o insulă care nu este mai mică decât Sicilia, așezată spre miazănoapte și locuită de Hyperboreeni, oameni cărora li se spune astfel fiindcă locuiesc dincolo de locurile unde bate vântul Boreos. (...) Pe această insulă s-ar fi născut Leto (Latona, mama lui Apollo), de aceea în insulă i se dă lui Apollo, dintre toate zeitățile, cea mai mare cinstitoare. Iar locuitorii insulei ar fi un fel de preoți ai lui Apollo,

zeu pe care ei îl slăvesc mereu, zi de zi, prin cântece preamărindu-l într-un chip cu totul ales. Pe insulă există o măreață incintă închinată lui și un templu vrednic de a fi amintit, având o formă rotundă și fiind împodobit cu numeroase ofrande. Există și un oraș (?) închinat zeului, iar majoritatea locuitorilor cântă din ceteri și rămân neconținți în templu, unde îl slăvesc pe Apollo prin cântece, preamărindu-i faptele. (...) Se povestește că de la această insulă și până la Lună depărtarea ar fi foarte mică și că de acolo se pot vedea foarte deslușit în Lună, ca pe Pământ: ridicături de teren. La fiecare nouăsprezece ani zeul ar vizita insula; în răstimpul acesta și astrele se reîntorc la punctul lor de plecare; și iată, deci, de ce răstimpul de nouăsprezece ani este numit la eleni „ciclul de ani al lui Meton”. Când apare zeul Apollo la Hyperboreeni, el cântă din ceteră în toate nopțile și dănuiește, de la Echinocțiul de Primăvară și până la ivirea Pleiadelor, fiindcă se bucură de onorurile ce i se aduc. Cărmuitorii orașului, care sunt totodată și păzitorii templului, s-ar numi „boreazi”, fiind urmași ai lui Boreos. În neamul lor domnia (gradul nobiliar?) se moștenește”.

Observând repede în legenda de mai sus unele detalii extrem de atractive, grăbim să înregistrăm și relatarea lui Claudius Aelianus²⁰ - care se reclamă tot din Hecateu - și care pare o... completare a relatării lui Diodor (transgresată prin nararea de către N. Densușianu):

„...Preoții lui Apollo sunt (erau) fiii lui Boreas și ai Chionei (...) Când aceștia, în timpul fixat, serveau serviciul divin solemn sau se rugau, atunci zburau stoluri (...) de lebede din munții pe care dânșii îi numesc Ripae (Ripai); și acestea, după ce înconjurau mai întâi templul cu zborul lor ca și când ar dori să-l purifice, se lăsau apoi jos, în curtea templului, al cărei spațiu e foarte larg și de mare frumusețe. În timpul serviciului divin, pe când cântăreții templului intonau laude zeului Apollo și pe când cobzarii acompaniau cu cobzele lor melodia armonioasă a cântăreților, lebedele se asociau și ele cântecelor lor, guind împreună. (...) Terminându-se apoi imnul, acest cor al păsărilor se retrăgea...”

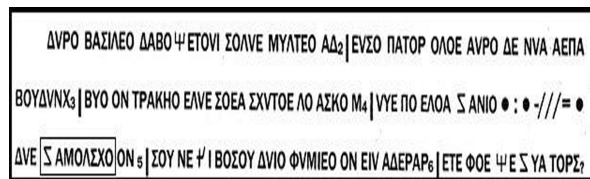
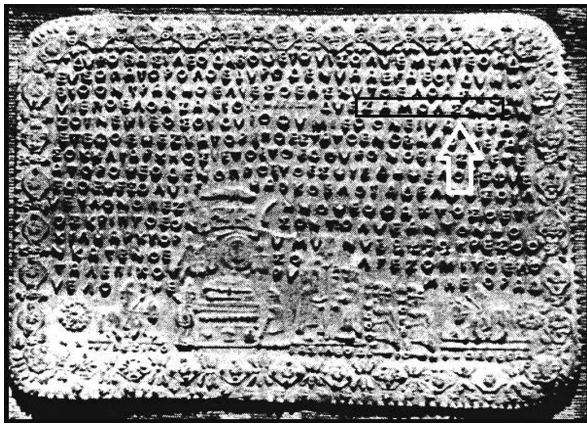
O să întregim mozaicul acestei tentative de reconstituire pro-domo a tabloului unui... „mare templu cultural-științific al geto-dacilor”- prin binecunoscuta și entuziasta descriere, plină de detalii surprinzătoare pe care Jordanes o face activității sacerdoților geți (goți!?) ai lui ...Diceneus (sic!), în fragmentele astăzi numerotate 69-71 ale importantei sale opere de compilație, „DESPRE ORIGINEA ȘI FAPTELE GEȚILOR”²¹:

„...(Acum) Gaius Tiberius era cel de al treilea domnind peste Romani, (o confuzie a lui Jordanes, sau poate a copiștilor ulteriori: Tiberius devenise împărat în anul 14 AD iar Gaius în 37 AD) **totuși Geții (Goții) continuau să trăiască nevătămați, altminteri avantațați confortabil și potrivit dorințelor lor, datorită faptului că Diceneus, învățat sfătuitor al lor, le pretinsese atâta ascultare încât acele decizii sănătoase să le dobândească cu folos. De unde văzându-i bravi și gata a se lega pe de-a întregul de sine și că într-adevăr au istețime, pe fiecare bărbat (mădular) l-a învățat filosofia: era cu adevărat în aceasta un maestru. Cu adevărat i-a învățat Etica, încât să-i înfrâneze din tradițiile lor barbare: predându-le Științele Naturii i-a făcut să trăiască firesc după propriile (lor) legi, după cum spun până astăzi scripturile numite Bellagine: învățând Logica, prin cunoaștere s-au situat deasupra altor neamuri; arătând(u-le) în Practică, i-a sfătuit să trăiască în fapte bune: demonstrând(u-le) Ipotezele, cele douăsprezece semne și, prin aceasta, mișcarea planetară, i-a instruit pe de-a întregul în examinarea astronomică, și cum suferă o creștere discul Lunii sau se înjumătățește în descreștere prevăzută; și (le-a) înfățișat de câte ori discul incandescent al Soarelui întrece în mărime suprafața Pământului și (le-a) înfățișat cât se înclină polul ceresc al semnelor sau (se?) înalță cele 346 stele, grăbind de la Răsărit la Apus. ...Câtă era dorința (lor) de cunoaștere, ca cei mai puternici bărbați, cu câte patru zile sub arme fără întrerupere să mai găsească timp pentru a se iniția în învățăminte filosofice? Vei vedea pe unul explorând disponerea boltei cerești, altul conformația plantelor și a roadelor pământului; acesta creșterea și descreșterea Lunii, acela urmărind lucrarea Soarelui, și cum rapida rotire a cerului revine de-andoaselea la Apus după ce se grăbește repezit la Răsărit, cunoașterea înțelegându-i odihna ...Acestea, și multe altele din știința sa, în chip minunat le-a încredințat Diceneus Goților (Geților), după ce au ajuns împreună, înstăpânindu-se nu numai asupra celor de rând, dar chiar și asupra regilor...” (Traducere directă din a doua ediție tipărită, Heringium 1541 - după un manuscris „originar” Jordanis).**

Coroborarea acestor fragmente și completarea lor cu informații provenind din alte surse desenează tot mai concertat un tablou extrem de viu, o veritabilă... „academie”, în sensul antic al cuvântului, pusă pe seama tracilor nordici, **geto-dacii**, (pe care – potrivit informațiilor din acel moment, contemporan lor! – Jordanes, Cassiodorus și o serie de alți autori pre-medievali îi socotesc **tot una cu goții!**). Pilonii acestui centru cultural-științific, cel puțin cei consemnați istoriografic ar părea, la două extremități: **S(Z)almoxis** și **Decaineu**. (Evident, denumirile celor doi sunt consemnate în grafiile greacă și latină, care nu dispuneau de semne diacritice pentru sunete din afara foniei limbajelor mediteraneene; dar nu putem decât să le cităm și noi, ca atare).

Pe contemporanul lui Burebista, **Decaineos** - pe care nu avea cum să-l cunoască decât din surse istoriografice - Jordanes îl va numi (în sec AD VI!), cum am văzut: „**DICINEO**” și „**DICINEUS**”.

Semnalăm însă că în monografia „Plăcuțelor de Plumb de la Sinaia” în care Zalmoxe și Deceneu nu lipsesc, merituosul cercetător Dan Romalo identifică de nouă ori pronunția „**Samolșiu**”, „**Samolgj**”, „**Zamolxeu**”, ba chiar „**Zamuel**”, etc. și de vreo treisprezece ori (surprinzător: fără prefixul „De-”, dar scris perseverent și în contexte adecvate: „**Ceneo**”, „**Ceneu**”, „**Cenio**”, „**Ceni**”!) numele presupus al lui Deceneu?!.. E o pistă interesantă care ar merita să fie atent cercetată²²

O „Plăcuță de plumb” (nr. 130, colecția Dan Romalo) și reproducerea textului primelor patru rânduri unde apare – numele „**SAMOLSXO**”...

E momentul să...optăm: „**ZALMOXE**” or... „**ZAMOLXE**” ?! Lăsând deoparte alternanțele în declinare ale numelui zeității devenită – poate?! - unică la geți printr-o reorganizare a credinței, observăm în textele copiilor medievale după originalele antice o alternanță a pronunțării (scrierii) în corpul numelui însuși: **Zalmoxe/Zamolxe**. Așa se explică și incertitudinea corectei pronunțări în studiile moderne.

HERODOT: SALMOXIN (Salmoșin?): 94.1. „ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν ἔουτούς νομίζουσι ἶέναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Σάλμοξιν δαίμονα· οἱ δὲ αὐτῶν τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομάζουσι Γεβελείζιν” (trad.: „Și credința lor în nemurire e, ca să zicem așa, că cel care e ucis se duce la SALMOXIS, o divinitate pe care unii dintre ei o numesc GEBELEIZIS”; - și, apoi: „ἐγένετο τὰ ἔλεγε ὁ Σάλμοξις· ταῦτα φασὶ μιν ποιῆσαι” (trad. „...și astfel cele spuse de ZALMOXIS deveneau credibile”).

STRABO: ZAMOLXIN (Zamolșin?) și ZAMOLXIOS (Zamolșios?): 7.3,5 „ Λέγεται γάρ τινα τῶν Γετῶν, ὄνομα Ζάμολξιν, δουλεῦσαι Πυθαγόραι” (trad. „De fapt se zice că un om al Geților, umit ZAMOLXIN a servit ca sclav lui Pitagora) și, 7.3.5 (1) „... καὶ πῶς τὸ τῶν ἐμυρῶν ἀπέχεσθαι Πυθαγόρειον τοῦ Ζαμόλξιος ἔμεινε παραδοθέν.” (trad. „...într-un fel sau altul învățătura lui Pitagora a abținerii de a mânca orice viețuitoare a supraviețuit (prin) cea a lui ZAMOLXIOS”).

Cu o anume doză de aproximare, am putea sugera că forma mai corectă este aceea din principalele copii după manuscrisul din secolul V BC, mai vechi, al lui Herodot – (ZALMOX(\$)E) – iar forma (ZAMOLX(\$)E) este o coruptelă peste secole, trecere de timp precum cele patru veacuri

dintre Herodot și Strabo și apoi de încă cinci veacuri, între Strabo și Jordanes! Jordanes²³ îl numește - el sau copiii ulteriori?! - „Zamolxen”. Porphirios²⁴ - încercând o etimologie, înclina spre rădăcina „zalmon” („ascuns”); iar Hesychius spre cuvântul frigian „zemelen” („sclav străin”). În ce ne privește, vom folosi preferențial varianta „ZALMOXE”, pornind de la observația că denumirea folosită de Herodot era... mai aproape de timpul în care se presupune că a trăit și a activat Zalmoxe!...

Strabo a precizat că, în conducerea geților: „**acolo mereu se află câte unul din aceștia, care-l ajută pe rege prin sfaturi, iar Geții îl denumesc zeu**”. Asta înseamnă că procedeul a continuat și dincolo de perioada lui Deceneu (a doua jumătate a sec. I BC) ? Acesta să fi fost și presupusul raport dintre Decebal și Vezina în pragul marilor lupte cu romanii de mai târziu? Ne reamintim că și în tradiția cultivată în mediile române, domnul țării avea un prim sfătuitor în capul bisericii sau (vezi: Ștefan cel Mare) în vreun faimos pustnic al momentului. A fost aceasta o tradiție euro-asiatică? Probabil că există antecesori și ai lui Zalmoxe; în sensul asta ar trebui re-considerați și filozofii-practicieni Zeutas și Abaris, coborând din vremi și zări nord-danubiene (și pe care istoriografia greacă le socotește, naiv, drept „scitice”). O asemenea bicefalie a conducerii tribal-statale nu înseamnă nici pe departe o coabitare: dimpotrivă, și vezi în acest sens mai bine cunoscuta tradiție celtică; conducătorul militar și cel spiritual se separă, distinctiv!.. În cazul geto-dacilor o oarecare neliniște ne dă doar... Deceneu: spre deosebire de auto-izolatul Zalmoxe, Strabon nu are pentru „preotul lui Burebista” doar cuvinte de laudă, de vreme ce DECENEU – deja foarte bătrân! - a cam părăsit exclusivitatea teritoriului sacerdotal plonjând și în cel politic. (Strabo, îl caracterizează drept un fel de oportunist care, în cele din urmă îl convinge pe Rege „să-l ia părtaș la guvernare”; cât despre Jordanes - vezi citatul prezentat - el spune laudativ că Dicineo „**s-a înstăpânit nu numai asupra oamenilor de rând ci și asupra regilor**”! Să fi fost o dramatică tentativă de reunificare a regatului burebistan, aflat în dezmembrare după moartea marelui rege?! Nu vom putea ști, adevărul rămânând în seama unor posibile descoperiri ulterioare, revelații prin documente concludente. Extrapolarea cazului politic Deceneu este însă, categoric, neavenită în absența măcar a unor alte minime confirmări istoriografice contemporane lui.. !)

Activitatea acestor conducători spirituali nu consta se pare, numai în sfaturi oferite strategiei și tacticii regale sau în „previziuni”. După cum rezultă atât din Herodot cât și din Strabon, Helanicos sau Flavius, ei pretind: retragerea monahală, se separă de „vulg” și practică o veritabilă școală culturală: sunt înconjurați de o sectă de preoți („ai lui Apollo” în relatarea lui Hecateu; abstenenți – la Strabon, ca și la Josephus Flavius²⁶). Cunoștințele lor - în speță: de astronomie – sunt semnalate de Herodot, de Hecateu, de Strabon, de Porphirios²⁷ și, cu uimitoare detalii, de Jordanes; toate acestea pe un arc de timp care depășește un mileniu, deoarece, (precizează însuși Herodot când se desprinde de legenda servirii lui Zamolxe ca sclav al lui Pithagora): „...**Eu cred că Zalmoxe a trăit cu mulți ani înaintea lui Pithagora!**”

Cu certitudine afilierea doctrinei dacice la cea pitagoreică este o apropiere productivă; dar legenda „sclaviei” trebuie înțeleasă în sens metaforic, tot astfel cum spunem noi astăzi despre adepții doctrinei neo-platoniciene că „sug la sânul lui Platon”! Simplă apelare asociativă, pentru a semnala tipul de cercetare, afilierea la un anumit concept. Este semnificativ că asociindu-l marelui filosof grec și faimoasei școli a acestuia, vechii istoriografi îi atribuie lui Zalmoxe admirativ o sferă de cunoaștere similară. În ce-l privește pe Jordanes, acesta îl zugrăvește pe Deceneu drept învățător de **filosofie, științele naturii, logică și „practică”** (adică: **morală**), culminând, în activitatea învățăceilor lui, prin **astronomie**. Desigur, nu se putea ajunge la astronomie și noțiuni de geodezie fără **matematică**. O matematică de bună calitate, în plină afirmare perimediteraneeană; dar nu numai, căci Caesar ²⁸ amintește preocupări similare practicate de druizii celților; atât de asemănători erau aceștia sacerdoților geto-daci încât o analiză comparativă se impune de la sine. Poate astfel vom ajunge la o cercetare mai harnică asupra unor surse cultural-științifice „paleo-europene”, diferite de cele perimediteraneene, acestea din urmă luate - prea adesea - drept unic sistem de referință..

Herodot și Strabo insistă asupra faptului că, atât Zalmoxe cât și Deceneu... „călătorind **prin acele locuri**” au cunoscut - la sursă - „**învățătura egiptenilor**”. Sunt afirmații ale unor mediteraneeni autentici care au un cult sacru, tradițional, pentru presupusa sursă intelectuală egipteană. Dar nu numai